Sub semnul farmecelor şi sângelui, MACBETH la Operă

(Costin Popa – 22 mai 2008)

În sfârșit, mult așteptata versiune scenică a operei Macbeth de Verdi și-a făcut apariția pe afișul teatrului de pe Splai. Execuţia în concert de acum două luni şi jumătate lăsase o bună impresie dar vestea alegerii lui Petrică Ionescu pentru pupitrul regizoral a fost de natură să stârnească emoții. Ne amintim controversele care au însoțit anterioara sa abordare lirică la Bucureşti, **Oedipe** de Enescu.

„Sângele se curăță cu sânge"

Există în noua sa montare un filon apăsător, mai puternic decât însăși trama cuplului damnat, imaginat de Shakespeare, Piave şi Verdi. Forțe oculte se strecoară, învăluie și controlează totul, ireal și real, visele halucinante ale Lady-ei Macbeth din primul tablou (o extrapolare a regizorului), fantasmele soțului ei. Mai mult, intervin direct în acțiune și îl salvează pe Fleance din fața asasinilor, după cum își anunță prezența printr-un subtil simbol din scena încoronării lui Malcolm, ca avertizare a continuității influențelor oculte în spiritul eroilor. Puterile vrăjitorești domină și exacerbează răul structural al cuplului funest, setea de mărire, dorința atingerii țelurilor prin lanțuri de omoruri. „Sângele se curăță cu sânge" este motto-ul cumplit pe care ni-l spune clar regizorul în scena secundă a primului act când cei doi criminali încearcă să-și spele mâinile cu cămașa înroșită a lui Macbeth.

Spectacol cutremurător

Mergând pe acest traiect, Petrică Ionescu reușește o transpunere scenică solidă, cutremurătoare, un spectacol incitant, afișând o lectură modern tratată, amănunțit narată. Se ştie, regizorul este adeptul dimensionărilor abundente, minuțioase, fără să uite nici un detaliu de subiect și, ce este important având în vedere experiențe anterioare ale Operei Naționale, fără să agreseze sau să contrazică muzica. Un Regie-Theater valabil. Montarea are patină cinematografică, cu mișcare multă (un mare Bravo! pentru Ileana Niculescu), cu figurație masivă și veridicitate de exprimare, cu lumini concordante momentelor. Desigur, există în mizanscena lui Ionescu un amestec de stiluri, elemente renascentiste, moderne, postmoderne, naturaliste, expresioniste, simboliste, regizorul neputându-se hotărî dar manevrând totul cu pricepere şi meşteşug, într-un frame captivant, chiar dacă senzația de aglomerare, de îngrămădire excesivă transpare pe alocuri. Planurile sunt însă diferențiate abil, special pentru a conferi varietate, a anula simetria.

Scenografia semnată de arh. Cătălin Ionescu-Arbore le sprijină. Decorurilor simple, schematice, în bună măsură esențializate, li se suprapun costume luxuriante, bogat desenate, cu un „cod al culorilor" ce urmărește sensurile: albul misterios-extravagant pentru vrăjitoare (totuși ciudat ales, amintind de „îngerii" din anterioara sa montare, **Lucia di Lammermoor**), negrul lucios-sinistru al morții, roșul strigător al orgiei sângelui (o nuanță foarte dragă artistului, dacă ne gândim la **Simon Boccanegra** sau **Manon Lescaut**).

Reușite și nereușite

Mari reușite sunt în jocul de scenă, mult lucrat, în vivacitatea de implicare a coriștilor și balerinilor, în expresivitatea soliștilor. Eugen Secobeanu, interpretul rolului titular, realizează chiar o performanță în portretizarea contorsionatului personaj, după cum Silvia Sorina Munteanu revelează deosebite calități actoricești în marea scenă a „somnambulismului”. Petrică Ionescu apasă aici pedala și, în viziunea lui, Lady Macbeth depășește starea, trecând în demență. Terorizată de obsesia mâinilor pătate de sânge, de obsesia protejării coroanei (o ține ascunsă sub cearșaf!), de obsesia crimelor (păpuși însângerate îi populează camera de culcare), eroina se decompensează total și moare.

Tot în linia marilor plusuri, mizanscena propune câteva cadraje remarcabile. Mă gândesc la scenele vrăjitoarelor, la proiecțiile de film însoțind frământările lui Macbeth, la siluetele stilizate de cai ce defilează pe fundalul gol, purtați în vârfuri de sulițe la sosirea alaiului lui Duncan (Giorgio Strehler, într-o producție a Scalei cu titlul verdian, folosise steaguri...), la tensiunea din preajma clipei uciderii lui Banquo (mutată de Petrică Ionescu în jurul catafalcului lui Duncan, cu asasinii deghizați în ciocli), la simbolicele crengi uscate ale pădurii Birnam în spatele cărora se ascund oștenii și, nu în ultimul rând, la formidabila țintuire în lănci a lui Macbeth în momentul morții. (Ce bine că s-a cântat și aria **Mal per me**, frecvent eliminată!) Și dacă am făcut referire la o oarecare analogie cu Strehler, nu pot să nu mă gândesc, mult mai direct, la coroana cu profil pătrat pe care o poartă Macbeth, element făcut celebru de Orson Welles încă din 1948 prin legendara sa peliculă shakespeariană. Pe aceeași linie, poate ar trebui spus că și amintitul simbol al forțelor oculte (o... roată dințată!?) apare și la Alexander Hausvater în a sa hulită producție cu **Trubadurul** pe scena bucureșteană. Coincidențe?

Nereușitele sunt puține. Dar stăruie în memorie apariția busculantă a spiritului din scena **Brindisi**, care răstoarnă o... masă, sapă ceva cu un hârleț (?!) și apoi se cațără pe niște spaliere în văzul comesenilor. Mă întreb de ce nu a imaginat regizorul o proiecție, când totul se petrecea numai în mintea bolnavă a lui Macbeth? Potrivit a funcționat însă „schema” în actul al III-lea, în secvența numită de Verdi „Marea scenă a aparițiilor”, când șapte regi paralitici, cu straie lungi, încoronați, însângerați, au bulversat creierul rătăcit al eroului. Și, în fine, oare ce au căutat culorile naționale ale Austriei pe steagurile victoriei?

Muzica

În versiunea scenică, s-a duplicat buna calitate a interpretării concertante, mai ales prin tălmăcirile excelentei Silvia Sorina Munteanu, corului maestrului Stelian Olariu și orchestrei maestrului Iurie Florea. Următoarea bucurie pentru mine a fost prestația tenorului Marius Manea (Macduff), cu frazare inteligent studiată și expusă, cu accente verdiene bine plasate și, pentru prima oară, fără instabilități. La mai mare, Marius Manea! În nota obișnuită a fost basul Horia Sandu (Banquo), de la care aș fi dorit un impact sonor mai intens la descoperirea crimei, **È morto assassinato il re Duncano!**

Rămâne interpretul rolului titular. Puțin cunoscutul Eugen Secobeanu și-a asumat o răspundere uriașă pentru servirea unei partituri dintre cele mai dificile, ca țesătură vocală și colorizare emoțională. Macbeth este un monument de trăire controversială, de zvârcolire interioară, demon zbuciumat, supus chinurilor de orice natură. Glasul, nu numai trupul, trebuie să exprime toate

acestea și baritonul a avansat mult pe acest drum. Densitatea portativului, lungimea rolului îl presează și sunetele deschise, plate, uneori detimbrate se strecoară fără voie, cerându-i concentrare mai riguroasă și drămuire a forțelor. Vocalitatea și calitatea de glas proprii lui Secobeanu sunt potrivite cerințelor verdiene și abordarea apare perfectibilă. Așa încât, evoluția sa se cere urmărită și susținută. Progresul, pe care îl prefigurez, depinde numai de el și de seriozitatea studiului în continuare.

În alte roluri, îi notez pe Liviu Indricău (Malcolm), Ștefan Schuller (Doctorul) și Ionuț Gavrilă (Servitorul, Asasinul, Mesagerul, Spiritul I), participanți și la versiunea concertantă. Doar personajul Antonelei Bârnat, Doamna de companie, a fost întrupat acum de Crina Zancu.

Câștigurile

În noua montare, câștigul de implicare în spectacol pentru ansamblurile Operei Naționale a fost evident, toți participanții la acțiune, soliști, coriști, balerini, figuranți jucând formidabil, animând platoul, lucru rar regăsit în alte producții. Cunoscând delăsarea care cuprinde, cel mai adesea, componenții trupei bucureștene, semnalez aici pericolul degradării în timp a spectacolului în ipoteza neîntreținerii lui la nivelul înalt al premierei. Mai ales că, din cauza inexistenței unui al doilea interpret pentru rolul titular, presupun că lucrarea verdiană se va programa rar. Este un spectacol complicat, costisitor și cei doi asistenți de regie, Cristina Cotescu și Ecaterina Țuțu, trebuie să vegheze.

Tot în linia câștigurilor, remarc eseul „Răul văzut de aproape" semnat în programul de sală de Sever Voinescu. Ca stil de abordare, poate fi considerat, dacă nu chiar o premieră în publicistica românească atât de parcimonios aplecată asupra artei lirice, cel puțin o salutară revenire. Rare au fost abordările de acest gen, care se încadrează într-o altă arie, diferită de muzicologie sau critică muzicală, dar care prin radiografierea unui opus celebru, prin comentarea literar-filosofică a temei și tramei, prin conexarea cu sonurile și interferențele lor, devin un complement indispensabil.

Macbeth la Opera Națională în viziunea lui Petrică Ionescu – un succes notabil. De văzut neapărat!

